

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Kollegialt lärande

Anette Olin

Docent i pedagogik
Göteborgs universitet

Upplägg

- Inflygning
  - Viktiga begrepp – kunskap, kunnande och yrkesmässigt lärande
  - Historiskt perspektiv – Hur hamnade vi här?
- Två viktiga dimensioner för att handleda kollegialt lärande
  - Processen
  - Förutsättningar
- Referenser

Kunskap, kunna och yrkesmässigt lärande

- Att veta = känna till, ha kunskap om
- Att kunna = erfarenhet + vetskap + omdöme
  - Produktivt kunnande
  - Socialt kunnande
- Yrkesmässigt (professionellt) lärande = att utveckla kunskap och kunnande inom ett yrke
- **Kollegialt lärande** = kollegor utvecklar kunskap och kunnande tillsammans
  - Kollaborativt lärande = samarbete i utvecklingsarbete skapar utgångspunkt för lärandet
  - Kollektivt lärande = lärandesammanhanget vidgas, t ex andra yrkesgrupper och/eller andra inom professionen

Skolan och synen på lärarna

Att styra skolutveckling genom reformer
(1950-1960-tal):

Efterkrigsårens utvecklingsoptimism,
”Social ingenjörskonst”, Jakten-på-
Metoden, Fortbildning

Att styra mot lokalt ansvar för
utvecklingsarbete genom reflekterande
lärare (1970-1980-tal):

Intresse för lokala processer och lärares
tänkande/reflektion, SIA (Skolans Inre
Arbete), Stimulera till lokalt
utvecklingsarbete (LUVA),
Högskolereform -77 - vetenskaplig
kunskapsbas i läraryrket

Läraren som metodiker och
experimentledare

Läraren som didaktiker och
reflekterande praktiker

Skolan och synen på lärarna

Att styra skolan mot nationellt uppsatta mål genom organisationsutveckling, lärarnas professionella utveckling och New Public Management (1990-idag):

Mål- och, resultatstyrning, Konkurrensutsättning via fria skolvalet och friskolor, Decentralisering (kommunalisering och lokalt ansvar) och centralisering (statlig kontroll),

Lärarprofessionalism lyfts fram – kopplas till uppdraget, hela skolans utveckling och ökade elevprestationer. Lärarnas situation: vidgat uppdrag och intensifiering av arbetet (bl a ökat dokumentationskrav), Fortbildning riktas mot ledarskaps- och verksamhetsutveckling, Ökat tryck på samarbete skola – universitet.

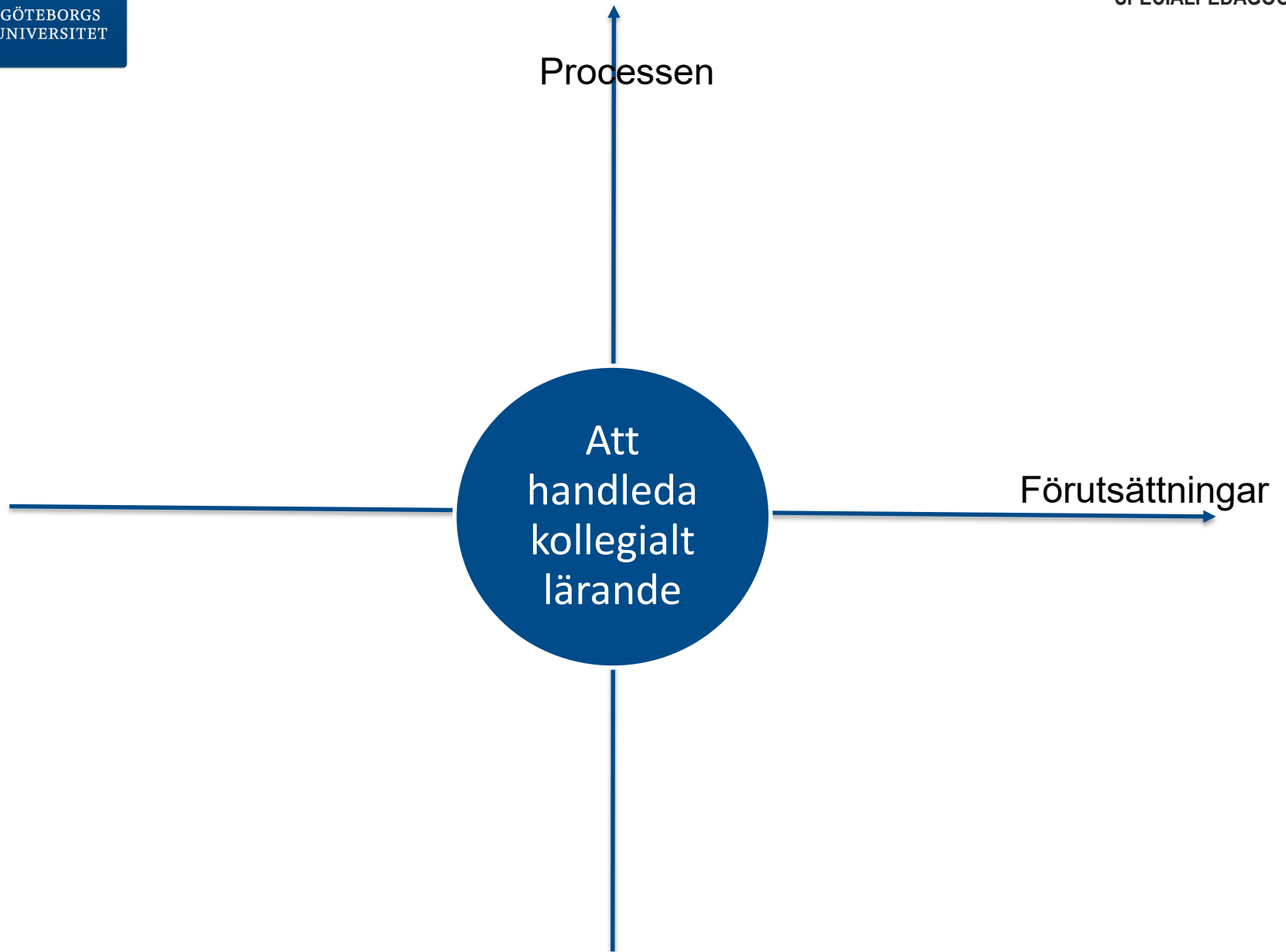
Kunskapsmätningar, undervisningskvalitet och måloppfyllelse. Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, evidensbaserad undervisning. Karriärtjänster & lärarlegitimation.

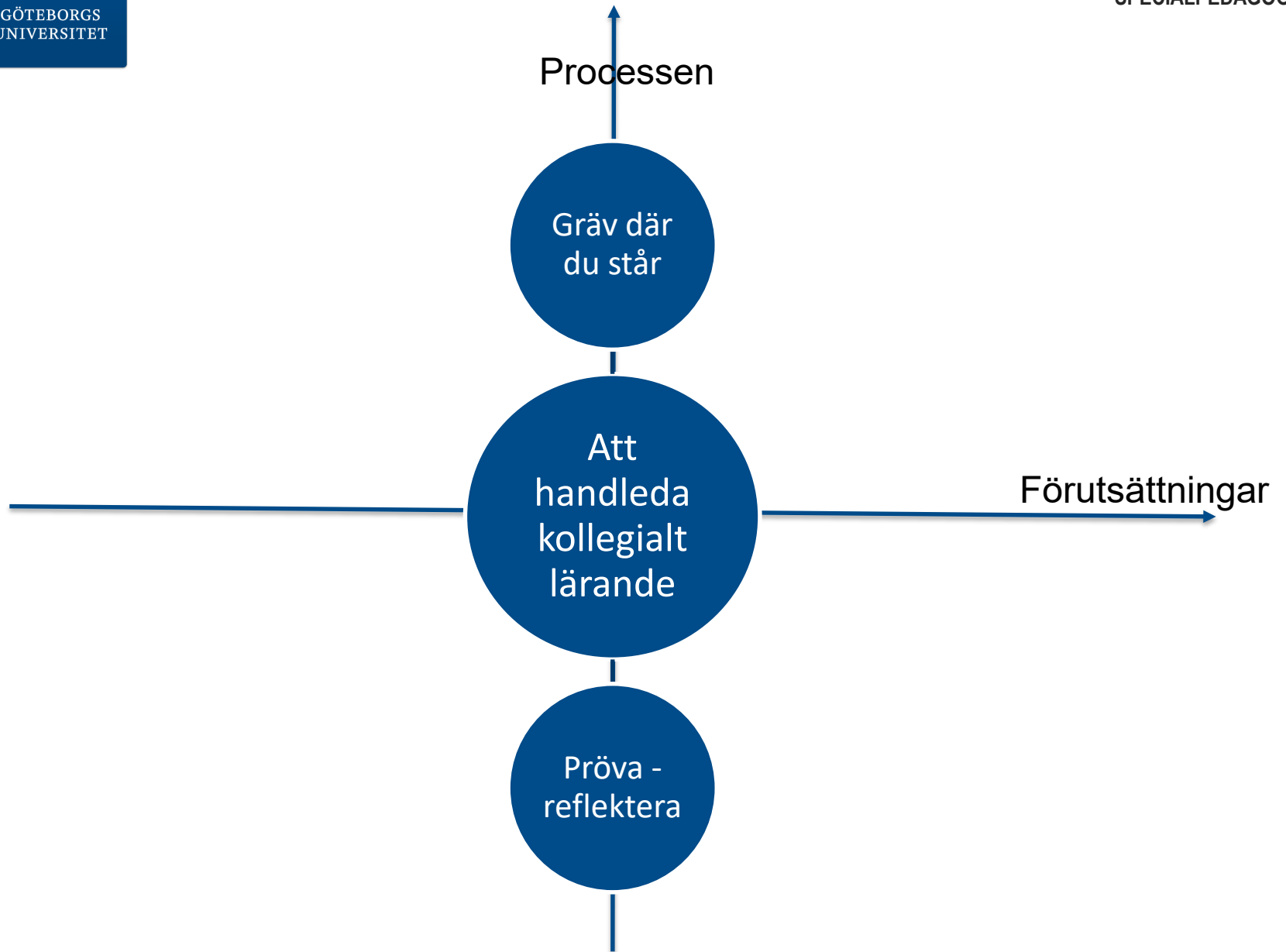
Läraren som:

- Pedagogisk ledare/mellanledare
- Skolutvecklare
- Uppdragsansvarig
- Forskare i egen praktik

Ska hålla sig/hållas uppdaterad

- Tänka eller följa
- Konsument eller producent
- Leda eller ledas
- Professionell utveckling i fokus
  - Handledning och mellanledarskap

Gräv där du står! som Sven Lindqvist sa... (1978)

- Att rikta blicken mot den egna praktiken
  - Varje lärare bygger sina handlingar på en egen praxisteori som består av erfarenheter, teoretiska förståelsemodeller och värderingar
- Den 'naturliga' inställningen
  - Människor handlar på basen av egen praxisteori och blickar ut från sig själv med detta perspektiv
  - Lärares uppdrag är att skapa förutsättningar för eleverna – alltså är eleverna och deras lärande i blickfånget
- Hur får man syn på sig själv och den egna undervisningen?
  - Distansering genom systematik och kritiska vänner

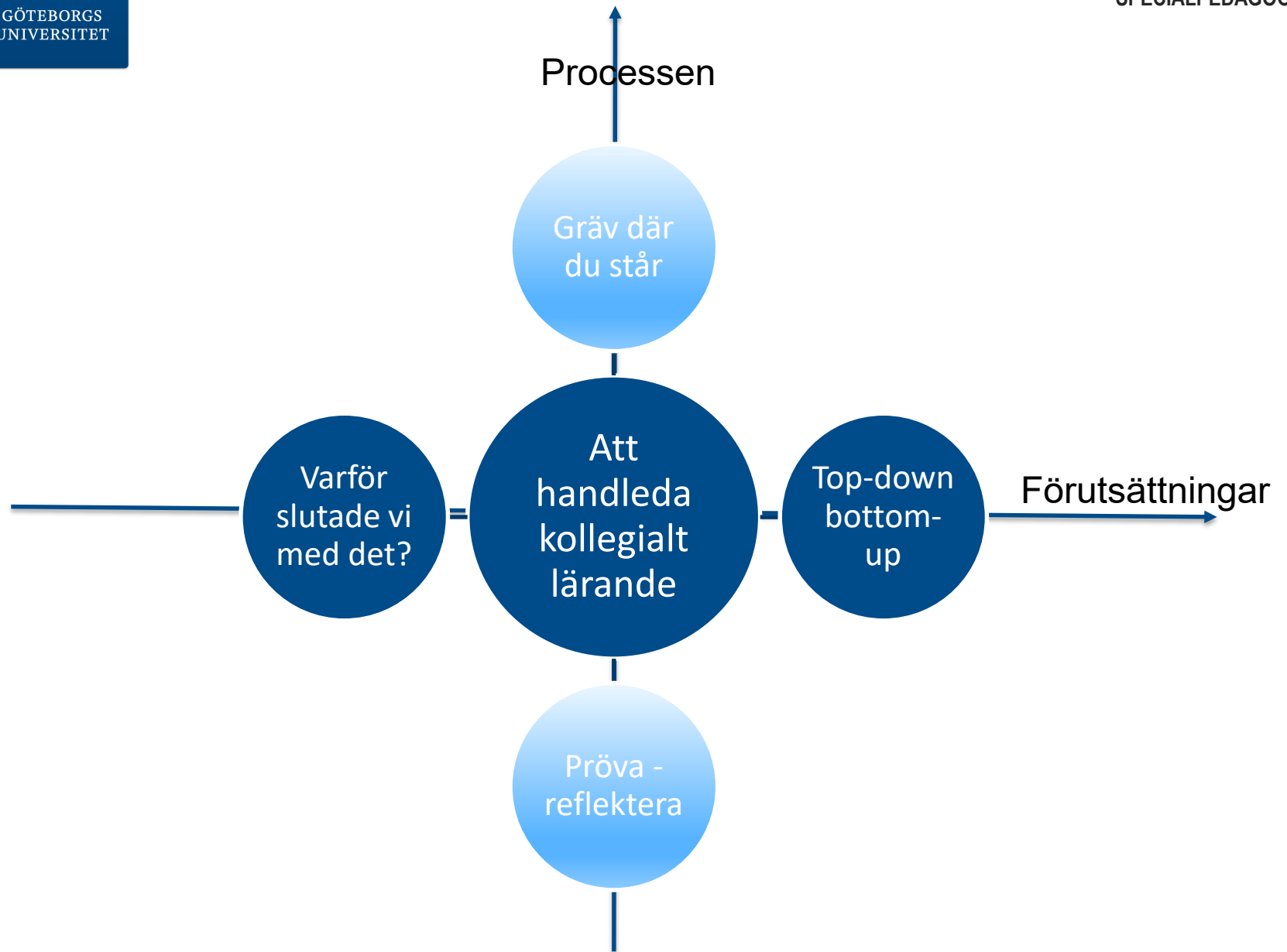
Pröva och reflektera

- Att lära *i* (inte bara om) praktiken
  - Utifrån kommande kunskap används i praktiken – ger önskat resultat
Eller...
  - Utifrån kommande idéer (kunskap) prövas i praktiken – ger någon slags resultat – omvandlas via reflektion till ny kunskap eller kunnande
- Handledarens uppgift i prövandet
  - Känna till/känna igen och kunna lotsa en *systematisk och undersökande* process
  - Stödja och utmana genom att ställa adekvata frågor
  - Skapa ett kollegialt sammanhang där prövandet står över vetandet

Pröva och reflektera

- Självreflexiv hållning
  - Att förhålla sig undrande
  - ”Den erfarna kännetecknas inte av att veta saker, utan av att förhålla sig undrande till varje situation.” (Gadamer)*
- Dialogisk reflektion
  - Olika former för dialog
    - Rundor, kollegahandledning, lärande samtal, forskningscirklar, didaktisk utvecklingsdialog
  - Nordisk tradition av demokratiska dialoger
    - Studiecirkeln
    - Jmf med professionella lärandegemenskaper
  - Att kunna bli och vara varandras *kritiska vänner*

Varför slutade vi med det?

Att förstå förutsättningar för kollegialt lärande

Tre system som påverkar lärares professionella lärande och utveckling:

- Lärandeaktiviteten
- Lärarens lärandeorientering
- Skolan

(Opfer & Pedder, 2011)

Lärandeaktiviteten

- Kontinuerliga och långvariga utvecklingsinsatser är mest effektiva.
- Lärare lär bäst genom fortbildning som kräver aktivitet, är praktikrelaterad, integreras i vardagsarbetet.
- Lärande och undervisning påverkas mest om lärare från samma skola, område eller ”spår” deltar kollektivt.
- Betydelsefullt att delta i kollegiala lärandegemenskaper för att:
  - Förändring av undervisning blir ett kollektivt ansvar och inte individuellt
  - Problem, strategier och lösningar i undervisningen hamnar i fokus (ej elever som problem)

Lärarens lärandeorientering

Kunskap byggd på erfarenheter & värderingar utgör en stark grund för lärares handlingar.

Vad kan få lärare att (vilja) lära?

- ❖ Självkritik
- ❖ Utmaning av lärares förhållningssätt och tänkande

Kreativitet skapas i balanspunkten mellan kaos och ordning (men för stor dissonans skapar motstånd)

Skolans betydelse för lärandet

Vad möjliggör respektive hindrar lärares arbete och utveckling?

- normer
- strukturer
- praktiker

- Balans mellan influenser utifrån och nyttjande/byggande av interna resurser och kapacitet.

- För att åstadkomma förändring krävs stödstrukturer (strukturer och processer) för såväl professionell utveckling som organisationsutveckling.

Top-down eller bottom-up?

Hur bör utvecklingsarbete, som inkluderar kollegialt lärande, styras?

- Finns olika sätt att se på saken – jämför inledningen och vår historia
  - Att styra genom reformer är en stark tankefigur idag
  - Skolverkets funktion varierar beroende på synsätt och politik
- Svensk tradition av demokratiskt system och tillit mellan medarbetare och ledning
  - Vikten av att tillvarata individuellt och kollegialt engagemang och intresse inom ramen för det kollektiva
  - Egna eller gemensamma frågor som styr var och ens utvecklingsarbete?
  - Att synliggöra förväntningar är en viktig start på arbetet

Referenser

- Clarke, D., & Hollingsworth, H. (2002) Elaborating a model of teacher professional growth. *Teaching and Teacher Education, 18*, 947-967.
- Gadamer, H.-G. (1997). *Sanning och metod i urval* (A. Melberg, urval, inledning och övers.). Göteborg: Daidalos. (Original publicerat 1960)
- Hargreaves, A. (2004). Inclusive and exclusive educational change: emotional responses of teachers and implications for leadership. *School Leadership & Management, 24* (3), 287-309.
- Lauvås, P., & Handal, G. (2001). Handledning och praktisk yrkest teori. Lund: Studentlitteratur.
- Lendahls Rosendahl, B., & Rönnerman, K. (2005). Med fokus på handledning i skolors förändringsarbete. *Pedagogisk Forskning i Sverige, 10* (1), 35-51.
- Lindqvist, S. (1978). *Gräv där du står. Hur man utforskar ett jobb*. Stockholm: Bonniers.
- Opfer, V.D., & Pedder, D. (2011). Conceptualizing Teacher Professional Learning. *Review of Educational Research, 81* (3), 376-407.
- Rönnerman, K. (2012). Vad är aktionsforskning? I K. Rönnerman (red.), *Aktionsforskning i praktiken - förskola och skola på vetenskaplig grund* (s 21-41). Lund: Studentlitteratur.

Referenser, forts.

Rönnerman, K., Furu, E.M., & Salo, P. (2008) (Red.). *Nurturing Praxis. Action Research in Partnerships Between School and University in a Nordic Light*. (Pedagogy, Education and Praxis, 3). Rotterdam/Taipei: Sense .

Stoll, Bolam, McMahon, Wallace & Thomas, (2006). Professional learning communities: a review of the literature. *Journal of Educational Change*, 7 (4), 221-258.

Sülau, V. (2019). *Vad händer i lärares kollegiala samtalspraktik? En studie av mötet mellan en nationell kompetensutvecklingsinsats och en lokal fortbildningspraktik*. (Doktorsavhandling, Göteborg Studies in Educational Sciences, 437). Göteborg: Göteborgs universitet.

Olin, Anette: För att läsa vad jag skrivit så rekommenderas min hemsida där min publikationslista finns angiven:

<https://ips.gu.se/om-ips/personal?userId=xolian>